

**A MAGYARTANÍTÁS jelen melléklete a Köznevelési Modernizációs  
Közalapítvány KOMA/1996/III/493/R számon nyújtott pénzügyi  
támogatásával jelenik meg.**

## **A Magyar Olvasástársaság (HUNRA) módszertani pályázatának díjazott óraterveiből**

(1996. szeptember 6-án, az Írásbeliség Világnapján)

***A Krúdy Gyula Kereskedelmi és Vendéglátóipari Szakközépiskola  
(Szeged) munkaközössége (Péterné Szabó Irén, Dirner Ágota, Dékány  
Margit, Oroszné Bóna Enikő, Keresztesné Molnár Mónika) 1. díj***

### **Krúdy világának népszerűsítése**

**Célcsoport:** 4 éves középiskolai képzés, III. osztály (17 éves korosztály)  
novellaelemzésre, ill. középiskolások az egyéb feladatokkal.

**NA- területek:** Anyanyelv és irodalom 2F, 4E, 7AF, 2B  
Mozgóképkultúra és médiaismeret 2B

**Komplex cél:** Krúdy életművének sajátosságai néhány motívum lényegének  
vizsgálatával, novellisztikájának jegyei, stílusa és az ábrázolt világ  
Huszárik Zoltán filmje alapján, műsor-összeállítással krúdys  
életérzések megjelenítése.

A célok megvalósítása A, B, C, D variációkban.

#### **„A” variáció**

#### **CÉL: Krúdy világának megközelítési lehetőségei**

1.) Egy-egy sajátos Mikszáth- és Krúdy-novella összehasonlítása megadott szempontok alapján.

A két alkotói technika összevetése a novella műfajban.

(Krúdy Gyula: Tájékoztató

és / vagy

Szindbád, a hajós

Mikszáth Kálmán: Az a fekete folt

és / vagy

Szegény Gélyi János lovai)

#### **2.) A Szindbád-alak megszületése (Krúdy — Szindbád hasonmás)**

Élményregegek, motívumsor a Szindbád-novellákban.

3.) Az impresszionista stílus sajátosságainak felismerése. A férfi–nő viszony bemutatása hangulatokban a Tájékoztató című novella alapján. Az általános emberi megragadása impressziókkal. A közös olvasási élmény megosztása. A novellák hangulatának megsejtetése.

## MILYEN KÉSZSÉGET FEJLESZT?

1. Absztraktabb gondolkodás kialakítása a novellák összehasonlításával.

2.) Egy életműben miért meghatározó az állandó főhős (Szindbád) megjelenése?

Logikai készség fejlesztése. A konklúzióalakítás technikája.

3.) Stilisztikai ismeretek gyakorlati alkalmazása.

**ESZKÖZÖK:** Az említett négy novella.

## CSOPORTOSÍTÁS:

### A TANULÓK FELADATA:

A tanulók mindegyikének ismernie kell előzetesen a négy novellát, a vázlatos Krúdy-életrajzot és a tanári előadás alapján a Krúdy-életmű korszakolását, írásművészetének jellegzetességeit. A diákok mindkét óra előtt egyénileg kitöltenek egy feladatlapot előzetes tanári kérdésekre válaszolva. Az órák folyamán ezeket a vázlatokat, véleményvariációkat összevetjük és megkísérlünk kialakítani egy vagy több közöset.

(1. melléklet és 2. melléklet: Mindkét feladatlap végén összegző megállapítások találhatók, ezeket bőségesen alátámasztják a tanulók által adott válaszok, a gyűjtőmunka.

### IDŐSZÜKSÉGLET: 2 óra

1. óra Mikszáth és Krúdy novelláinak összehasonlítása. Az impresszionista stílus jellemzői.

2. óra A Tájékoztató című novella feldolgozása. Az előző foglalkozás szempontsorainak beépítése az óra menetébe.

### A FOGLALKOZÁS MENETE

1. óra A feladatlapok kérdéssorainak megbeszélése. A konklúzió megerősítése.

2. óra Tanári kérdések (frontális osztálymunka):

1.) A Tájékoztató című novella kikhez szólhat? A nők mely tulajdonságait veszi számba az író a bevezető sorokban?

2.) Az első tíz sorban hány miniatűr impresszionista festményt tudunk elképzelni? (utalás Huszárik filmjére, a film = impresszionista festmények sorozata)

3.) Milyen jelzőket olvashatunk a nőkről? Milyennek látják a nők Szindbádot, és milyennek látja Szindbád a nőket? Egymásról kialakított képükben van-e átfedés?

4.) Gyűjts példákat a nominális stílusra, a halmozásra, az érzékek kiváltotta emlékek felidézésére!

5.) Szindbád magatartásformái, a nőekkel való viselkedésének módozatai. A teljességet megtalálja-e a hajós?

6.) A szerelem jelképnyelve: gyűjts példákat!

7.) A novella lezárása melyik motívumot hangsúlyozza?

*A házi dolgozat javasolt címe:* A nők kimondhatatlan jóságának bemutatása impresszionista eszközökkel a Tájékoztató című novella alapján.

## TOVÁBBFEJLESZTÉSI LEHETŐSÉGEK:

A foglalkozás bármely más novellára és stílusirányzatra is alkalmazható.

### *(novella-összehasonlítás pl. Jókai–Mikszáth, Mikszáth–Móricz)*

Továbbfejleszthető az adott foglalkozás az impresszionista festészet jellemzőinek bemutatásával.

(francia impresszionisták: festészeti albumok, diák, személyes élmények: Louvre Orsay Múzeum impresszionista gyűjteménye)

## 1. MELLÉKLET

Mikszáth és Krúdy novelláinak összevetése

Mikszáth: Az a fekete folt és / vagy Szegény Gélyi János lovai

Krúdy: Tájékoztató és / vagy Szindbád, a hajós című novellái kapcsán

### KERESS MEGFELELŐ SZÖVEGRÉSZLETEKET A MEGÁLLAPÍTÁSOKHOZ!

|                                                                   | MIKSZÁTH                                                      | KRÚDY                                                                                                |
|-------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 1.) <i>Alapszituáció</i>                                          |                                                               |                                                                                                      |
| ANEKDOTA                                                          | reális                                                        | irreálissá válik<br>álomvilágba való menekülés<br>Szindbád a valóság teljességének illúzióját keresi |
| 2.) <i>Az alakok jellemzése</i>                                   | Gélyi János<br>Vér Klára vagy Olej Tamás                      | Szindbád<br>a nők                                                                                    |
| 3.) <i>Környezet</i><br><i>A természet mint mítosz bemutatása</i> |                                                               |                                                                                                      |
| 4.) <i>Szerkesztés</i>                                            | tárgyak kiváltotta asszociációk (pl. lószerszám, mályvarózsa) | asszociációk sora: hang, mozdulat, illat, szó, látvány, kép — emlékek kiváltotta asszociációk        |
| 5.) <i>Időkezelés</i>                                             | az idősíkot csak újabb anekdota bontja meg                    | az idősíkok összemosása, feloldása                                                                   |
| 6.) <i>Érzés és hangulat</i>                                      | indulat, harag, szenvedély                                    | sejtelem, álom                                                                                       |

|                             |                                              |                                 |
|-----------------------------|----------------------------------------------|---------------------------------|
| 7.) <i>A mesélő szerepe</i> |                                              | A narrátor szerepe              |
|                             | a beszélő hangneme fontosabb az eseményeknél | távolság és azonosulás a hőssel |
| <i>Az alkotói technika</i>  |                                              |                                 |

## MIKSZÁTH

Általánosítással a szereplők értékrendjét fejezik ki. A külső természet és a lelkiállapot kölcsönhatását hangsúlyozza. Novellái anekdotafüzérek tanulságokkal. Titka az anekdotázó tehetségében rejlik.

## KRÚDY

Mindezek alapján Krúdy eljut a lazább szerkesztésű, mozaiktechnikájú impresszionista novellához, poétikus stílushoz.

A XIX. századi epikus műfajok lazulásának tünete az állandó figurák megjelenése és a történet kiszorulása a novellából. (Szindbád megformálása, születése)

A Szindbád-alak megszületésével Krúdy átlépett egy maga teremtetten világra.

## 2. MELLÉKLET

Krúdy impresszionizmusa a *Tájékoztató* és/vagy a *Szindbád, a hajós* című novellái alapján

1.) MIVEL KELTI FŐL AZ ÍRÓ AZ ÁLOM ÉS AZ EMLÉKEZÉS HANGULATÁT?

(Pl. a Szindbád név honnan származik?)

2.) KERESS IDÉZETEKET AZ EMLÉKEZÉS – ÁLOM – MŰLT–JELEN MOTÍVUMAINAK VARIÁLÁSÁRA!

3.) HOVÁ UTAZIK SZINDBÁD?

MEGTÖRTÉNT VAGY CSAK ELKÉPZELT ESEMÉNYEKET ÉL-E ÁT?

4.) KERESS IDÉZETEKET ARRA, HOGYAN IDÉZI FEL SZINDBÁD IFJÚSÁGÁNAK HAJDANI KÖRNYEZETÉT!

5.) KERESS MEGFELELŐ SZÖVEGRÉSZLETET A ZENEISÉGRE, MONDATDAL-LAMRA, PRÓZARITMUSRA!

***Az impresszionista stílus jellemzői: – érzékelhetőség***

- a pillanatnyi benyomás érzékletes visszaadása – szóképek gazdagsága
- jelzők, jelzős szerkezetek
- halmozás, nominális stílus
- atmoszférateremtő, erős hangulati hatásra törekvő leírások

## „B” variáció

**Konkrét cél:** A Krúdy életműben a vendéglátással, gasztronómiával kapcsolatos motívumok felfedeztetése, jelentéshordozó szerepük meglátatása. (2F) Gondolkodási, megfigyelőképesség fejlesztése, önálló véleménynyilvánításra készítetés könyvtárhasználattal. (4E) Az olvasás iránti érdeklődés fenntartása változatos feladatokkal. A novella műfaji összetevőinek megértését elősegítő szövegelemző eljárások gyakorlása, az önálló írásbeli szövegalkotási készség fejlesztése az érettségi követelményeket alapul véve.

**Eszközök:** Tanulási gyűjtőmunka Krúdy műveiből, szöveggyűjtemény a középiskolák III. osztálya részére.

**Csoportosítás:** Általános tanulási képességek, irodalmi jegyek alapján párok szerinti feladatkielölés (erősebb – gyengébb képesség).

**Időkeret:** Egy tanítási óra, amely feltételezi a Krúdy életmű előzetes bemutatását, s követésként előkészíti házi dolgozatok vagy nagydolgozat írását, s Huszárik filmjének megismerését.

*A tanulók feladata*

Az óra bevezető részében:

10 perc

### ***Egyéni, szorgalmi házi feladat, írásbeli gyűjtőmunkák ismertetése***

1. Vendéglátással vagy a gasztronómiával kapcsolatos műcímek gyűjtése az életműből.
2. A vendéglátással, gasztronómiával kapcsolatos szövegrészek, ételleírások, receptek gyűjtése a forrás pontos megjelölésével. A legjobban tetsző recept ismertetése.

Az óra fő részében: 25 perc

- a) A Szindbád-novellákból A vendéglátás című novella néma olvasása, páronként, kapott szempontok vizsgálatával.
- b) A szempontok szerinti beszélgetés  
Befejező rész 10 perc

Házifeladat-címek, -témák előkészítése

### ***A foglalkozás menete:***

A tanulási gyűjtőmunkák összegző értékelése. A gasztronómiai örömök, a vendéglátás jellegzetes motívuma az életműben. A gyűjtőmunka alapját adhatja az író képzeletbeli szakácskönyvének, vagy össze lehetne állítani az előforduló ételek, élelmiszerek kedveltségi, gyakorisági rangsorát.

Az óra célkitűzése, a motívum milyen jelentést hordoz egy adott novellában. Hogyan illeszkedik Krúdy életérzései közé?

*A vendéglátás című novella elemzési szempontjai ezért a következők:*

A tartalom lényegének megfogalmazására:

1. Mi a témája, tárgyköre? Hova kapcsolható az életműben?
2. Kik a főszereplők, mellékszereplők?
3. A történet alapszituációja, idősíkjai?

4. A cselekménymozzaikok száma, lényege?
5. Szindbád jellemzői:
  - az elbeszélő megállapításai alapján
  - cselekedetei alapján
  - monológjai alapján
6. Ibolyka alakjai, szerepe Szindbád életében
7. A környezetre vonatkozó valóságelemekből levonható következtetések
8. A főszereplők értékeinek szembesítése (Szindbád: szerelem, utazás, nők, konyhai örömök = életforrás; Ibolyka: sütés-főzés, vendégül látás = életöröm)
9. A mű jelentése, üzenete, a befejezés és a cím vizsgálata

A mű formai, stílusbeli jellemzőinek megfogalmazására:

1. Igazold, hogy az emlékező technikára épül a mű!
2. Az impresszionista próza jegyeit a műben a látás, szaglás, ízlelés élményeinek a valóság elemeihez való kapcsolása hordozza. Írd le e szerint a tárgyi környezetet!
3. A stílus az impresszionista jegyek mellett lírai is egyben. Utalj a mű szembe-tűnő lírai stílusjegyeire (képszerűség, alakzatok megnevezése)!
4. Az elbeszélő szerepe a mozaikszerű technika alkalmazásában.

A beszélgetés megállapításait felhasználva a házi feladat írásbeli szövegalkotás egyéni választás alapján a szöveggyűjtemény valamely Krúdy-novellájára alapozva. Választható címek: Krúdys életérzések és életértékek egy mű középpontba állításával vagy Krúdy, a novellaújító vagy Konyhaművészet és irodalom találkozása Krúdy egy novellájában vagy Krúdys életérzések és értékek Huszárik Szindbád filmjében.

*Megbeszélés:* Tudatos elemzési szempontokat állítsanak össze a választott novellához, előtte ismételjék át Krúdy életművének sajátosságait.

A szövegalkotásban törekedjenek komplex szövegszerkesztési elvek érvényesítésére. (Téma, cím, vázlat, szövegegység, szövegegész.)

*Figyelmeztetés:* Kerülni kell az életrajzi adatok, tartalmi kivonatokat, tankönyvi szövegek leckeízü felidézését. A novellát a rész és egész viszonyában, Krúdy világának sajátosságai alapján közelítsék meg.

## „C” variáció

Krúdys életérzések és életértékek. Az ábrázolt világ néhány motívumának elemzése Huszárik Zoltán Szindbád című filmje alapján.

*Célcsoport:* A foglalkozás 17 éves tanulók számára alkalmas, feltételezi a Krúdy-mű előzetes ismeretét, az irodalmi elemzési készséget, más művészetek, a film iránti nyitottságot.

*NAT-területek:* Az irodalmi és anyanyelvi, valamint a mozgókép-kultúra és médiaismeret terület 10. évfolyamának részletes követelményeit veszi alapul. (1D, 7E, F, 2B)

*Cél:* A foglalkozás célja a film néhány motívumának kiemelésével és elemzésével az ábrázolt világ, a stílus és a szerzői szándék, a forma és értelem, a stílus és világkép összefüggéseinek felismerése; az emberi kapcsolatok, nézőpontok, magatartások, indítékok, álláspontok megértése.

*Eszközök:* Feltételezi Huszárik Zoltán Szindbád című filmjének előzetes ismeretét, videólejátszót és a filmet.

*Csoportosítás:* A foglalkozáson lehetőség van frontális munkára, pármunkára, kiscsoportos munkára; előzetes szervezési feladatként a tanulók otthoni egyéni munkát végezhetnek.

*Időszükséglet:* 45 percet igényel.

*A tanulók feladata:*

Megfigyelési szempont alapján a tanulóknak vizsgálniuk kell néhány kiemelt motívumot; a film adekvát képi világát, a színek szerepét, a filmben szereplő tárgyi világ kellékeit, az ellenpontos szerkesztést.

Megfigyeléseiket kiscsoportokban, illetve pármunkában végzik képességeiket figyelembe véve, tapasztalataikat, megállapításaikat frontális munka keretében adják közre.

A foglalkozás előkészítése még a film megtekintése előtt megkezdődik. A megfigyelési szempontokat ki kell osztani, a motívumok jelentőségére fel kell hívni a figyelmet.

A foglalkozás menetébe illeszthetően vizsgáljuk a film néhány motívumát:

- Szindbád az állandóságnak, a maradandóságnak, az időtlenségnek a motívumait keresi. Miben találja meg?
- Szindbád alakjának ellentétezése, értékei, gyarlósága. Keress rá példát!
- a megváltás motívuma, a helyettes halál (az utcalány halála, Szindbád bűneinek átvállalása). Igazold, hogy a rosszal a jó áll szemben! Hogyan válthatjuk meg önmagunkat! Van-e, létezik-e megváltás?
- a természet, hó, temető, a fekete-fehér motívumai. Menedéket nyújt-e a városi embernek a természet? Milyen jelentéshordozó szerepük van a képeknek? Milyen a valóság? Lehet-e illúziókba menekülni? Segítenek-e az illúziók?
- a mozdony, az utazás mint létforma és cél, az időtlenségbe helyezés motívuma

- a szerelem mint szertartás; hazugság és őszinte vallomás, trubadúrmagatartás és erotika ellentétezése.

### **Példákkal igazold! Miért ilyen összetett érzés?**

- a halál, Búcsú bácsi motívuma (individuum — egyéni kirekesztettség, visszatérni a közösségbe). Hogyan vet számot Szindbád életével? Miben segíti a búcsújárók közössége?
- a természeti képek, évszakok szerepe, az állandóságnak és a változás természetelvének motívuma. Segíti-e Szindbádot a törvényszerűségek felismerése, a szembenézés az élettel, a valósággal? Megtalálja-e a valóság teljességét?
- az élet apró örömeinek motívuma. A formák (étkezés, öltözködés, viselkedés) összerakhatják-e a létezést, ad-e ez méltóságot, tartást?

A motívumok szerepe és jelentéshordozó funkciójának kifejtése az óra menetébe illesztve kiscsoportokban történik. Segítséget adhat a Szindbád-kötet, az óravezető tanár, a képi részletek kiemelése. A megbeszélés az óra másik felét igényli. Az összegzés bukta-tói elkerülhetők az ellenpontos szerkesztés sajátosságainak figyelembevételével. A foglalkozás során az életértékek, magatartások sokféleségének lehetősége valósítható meg, az erkölcsi és esztétikai érzékenység fejlesztése a cél. Feltárandó az emberi világ sokszínűsége. Szindbád, az utazó világának megértése, elfogadása, illetve elutasítása.

## **„D” variáció**

*Célcsoport:* A módszer harmadik osztályos középiskolásoknak ajánlható vagy irodalmi szakkörnek (ez esetben a középiskolán belül bármely korcsoportnak).

*NAT-területek:* Anyanyelv és irodalom 1B, 1D, 2A, 2B, 2E, 2G, 3A, 4E, 7D

*Konkrét cél:* A Krúdy-novellák sajátos hangulatának, varázsának felvillantása Krúdy-szövegek, illetve Krúdyról szóló szövegek felolvasásával/dramatizálásával.

*Készségfejlesztés:* az értő olvasás, a szakirodalomban való eligazodás, a vélemény szabatos megfogalmazása, az érvelés, a vita, a memória, a színészi játék képességének/készségének fejlesztése.

*Eszközök:* Szövegbeli Krúdy: Szindbád, Krúdy-szakirodalom, Krúdy Fantázia (lemez).

Az előadás tárgyi kellékei: egy századeleji kávéház világát idéző tárgyak: poharak, üvegek, újságtartó, fogas, sétatálca, öltöny...

### **Csoportosítás: Otthoni gyűjtőmunka — párokban történik**

Egyes részfeladatok megoldása kiscsoportos formában, illetve frontális munka keretében történik.

*Időszükséglet:* A feladatsor megoldása két hét otthoni felkészülést, illetve három iskolai tanórát igényel (vagy szakköri foglalkozás).

*A tanulók feladatát a foglalkozás menetében célszerű bemutatni:*

- Körülbelül két héttel a tervezett előadás előtt a tanár kiadja a szövegválasztási feladatot. A tanulóknak (párban) valamely Szindbád-novella jellegzetes vagy különösen szépek tartott, őket megérintő részletét kell kiválasztaniuk, vagy a szakirodalomból egy Krúdy írói művészetét méltató szövegrészletet keresni.
- Az anyaggyűjtésre szánt két hét eltelte után következő órán minden pár egyik képviselője felolvassa az általa választott szövegrészletet, amelynek terjedelme ne haladja meg a 20–25 gépelt sort, s amelyet minden diáktárs számára elérhetővé kell tenni.
- Ezután a diákok egyéni javaslattétel, esetleg vita után eldöntik, mely 6–8 szöveg milyen sorrendben lenne legalkalmasabb a Krúdy-hangulatot felvillantó rövid előadás forgatókönyve számára.
- A döntés után kerül sor a szereposztásra, illetve a dramatizálás részfeladatainak kiosztására.
- Egy-egy részfeladatot egy-egy 4–5 fős kiscsoport kap. (Pl. a következő órára egy rendező néhány segédrendezővel a rendezői utasításokat gyűjti össze, a jelmeztervezők kiscsoportja terveket készít a szereplők öltözkészékével kapcsolatban. Rajtuk kívül díszlettervezők, a hang- és fényeffektusokért felelős „színpadi emberek” és kritikusok fognak (kiscsoport) tevékenykedni.)
- Az anyaggyűjtő–feldolgozó óra után következő dupla órán kerül sor a próbákra, amelyekben részt vesznek a rendezők, jelmeztervezők stb. tanácsaikkal.
- Végül lezajlik a „premier”, azt követően pedig a kritikusok csoportja fejt ki véleményét az előadásról.
- Ezután általános értékelés következik, amely kiterjed a felkészülés és az előadás minden részletére.

*A megbeszélés szempontjai lehetnek:*

- Mennyiben látták a tanulók hasznosnak / haszontalannak a foglalkozásokat?
- Melyek voltak a munka legnagyobb szellemi izgalmat nyújtó feladatai?
- Saját munkájuknak, illetve a feladatsorhoz való viszonyuknak értékelése.

*Továbbfejlesztés:* A rendhagyó irodalomórának tekinthető előadás terjedelmét és mélységét tekintve is bővíthető (pl. egy motívum kicserélésével, több szöveg választásával). Az előadás szélesebb közönség előtt is bemutatható (pl. diáknap, évforduló, ünnepség).

*Figyelmeztetés:* Komoly nehézséget jelenthet az időhiány! (A hozott szövegek közül a megfelelő kiválasztása igen sok időt vehet igénybe.) A másik nehézség a diákok gátlásai, félénksége a színjáték során.